

El gir il-liberal de la política econòmica: que parlin les dades!

En els últims anys, hi ha la percepció que han proliferat polítiques econòmiques, i plantejaments polítics en general, que s'allunyen del que podríem anomenar el consens liberal, és a dir, d'una sèrie d'elements sobre els quals economistes i decisors de política econòmica havien convergit en la valoració que eren els preferibles per millorar les perspectives econòmiques (vegeu l'article «Formes il-liberals de política econòmica: evolució o canvi radical en relació amb el consens existent?», en aquest mateix Dossier). No obstant això, per constatar si aquesta percepció és una realitat, cal trobar una manera de quantificar de la forma més rigorosa possible aquest canvi cap a polítiques més il-liberals. Precisament, aquesta serà l'ambició d'aquest article, que proposa una mesura explícita del gir il-liberal que permetrà explorar quins àmbits o quines àrees de política econòmica s'han allunyat més del consens liberal.

Delimitar i quantificar el gir il-liberal

Tal com s'ha esmentat a l'article precedent d'aquest Dossier, tot i que distingir una política econòmica liberal d'una altra il-liberal és factible en teoria, a la pràctica, la distinció no és senzilla, i, a més a més, els biaixos ideològics són difícils d'eliminar. Per afrontar aquesta dificultat, una possibilitat és «traduir» les propostes polítiques a alguna mesura quantitativa. Aquest és l'exercici que realitzen els economistes De Bolle i Zettelmeyer (2019). Aquest exercici permet mesurar fins a quin punt són o no liberals els programes electorals dels partits que participen en les eleccions legislatives anteriors i posteriors a la Gran Recessió del 2008-2009 en un grup ampli de països.¹ Aquesta mesura es construeix a partir de l'avaluació de les diferents propostes econòmiques dels partits contendents mitjançant l'assignació d'un valor numèric en funció del seu grau d'il-liberalitat.² En el present Dossier, s'ha utilitzat la informació disponible en aquest exercici de De Bolle i Zettelmeyer de manera que permeti il·lustrar les qüestions que ens interessin, és a dir, la forma en què es materialitza el gir il-liberal, les seves causes i els seus efectes.

En concret, s'han utilitzat set dimensions de polítiques econòmiques introduïdes per aquests economistes per «traduir» els principis de primer ordre definits en el primer article del Dossier a àmbits concrets. Aquesta equivalència és:

- El distanciament del principi que anomenem «mercats competitiu de factors productius i de béns i serveis» es valida mitjançant l'anàlisi de la dimensió de política econòmica que s'anomena «política de competència il-liberal».
- El replantejament del marc macroeconòmic i institucional tendent a l'estabilitat es concreta en la dimensió «il-liberalisme macroeconòmic».
- El qüestionament de la integració en els fluxos globals de béns, serveis i factors com a via per crear prosperitat s'explora mitjançant quatre dimensions: «restriccions al comerç internacional», «restriccions a la inversió estrangera directa (IED)», «restriccions a la immigració» i «antimultilateralisme».
- L'enfrontament al principi de polítiques d'oferta liberals s'avalua mitjançant la dimensió «política industrial il-liberal».

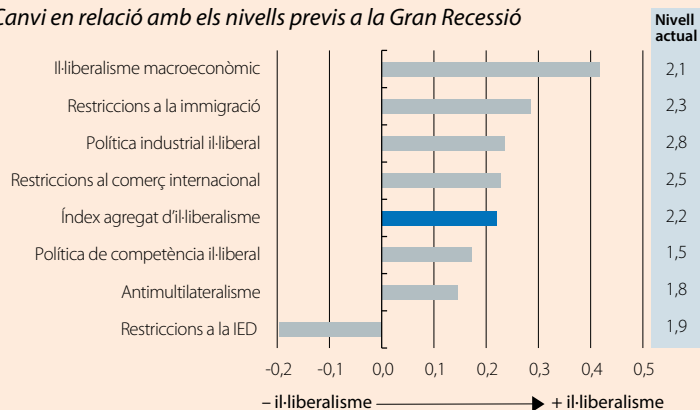
Per a cada dimensió, s'obté una mesura que aproxima el grau d'il-liberalitat present en les propostes polítiques dels diferents partits de cada país, ponderats per la seva quota de vot en les eleccions. Finalment, fent una mitjana dels resultats de les set dimensions a cada país, s'obté una mesura agregada d'il-liberalitat.

Quins àmbits expliquen el canvi cap a una agenda de polítiques més il-liberals?

Així, doncs, ara estem en condicions de respondre la qüestió de com s'ha materialitzat el gir il-liberal. Quan s'analitzen les dimensions esmentades, una primera constatació és que totes elles, llevat de les restriccions a la IED, s'han allunyat del liberalisme.³ La gradació d'aquest moviment cap a la il-liberalitat es força heterogènia, i és més apreciable el que s'ha produït en els àmbits

Canvi de l'il-liberalisme

Canvi en relació amb els nivells previs a la Gran Recessió

Nota: Aquest gràfic indica el canvi mitjà de l'il-liberalisme, calculat com la mitjana no ponderada de tots els països de la mostra. Per a cada país i per a cada dimensió, es calcula la mitjana ponderada del grau d'il-liberalisme de cada partit, ponderat per la quota de vots d'aquests partits. L'índex agregat d'il-liberalisme es defineix com la mitjana de les set dimensions.

Font: CaixaBank Research, a partir de DeBolle i Zettelmeyer (2019).

1. Específicament, De Bolle i Zettelmeyer (2019) analitzen, per a cada país del G-20, els programes dels partits que participen en eleccions abans (celebrades entre el 2004 i el 2007) i després de la Gran Recessió (s'evita l'elecció que segueix a la crisi, per capturar millor les preferències més permanents, de manera que la majoria se celebren entre el 2014 i el 2017). Vegeu De Bolle, M. i Zettelmeyer, J. (2019), «Measuring the Rise of Economic Nationalism», Working Paper, 19-15, Peterson Institute.

2. L'escala va d'1 a 5 i s'assigna 1 a les propostes polítiques netament liberals i 5 a les clarament il-liberals. Un exemple de valoració pot aclarir la metodologia: en l'àmbit de la política de competència, si un partit proposa que els càrtels són il·legals i que és imprescindible una autoritat independent en matèria de competència, aquesta mesura es valorarà amb un 1, mentre que, si un altre proposa abolir aquesta autoritat per fomentar càrtels o monopolis i crear així «campions nacionals», es posarà una nota de 5.

3. En el cas de les restriccions a la IED, cal esmentar que és una dimensió per a la qual només una minoria de partits expressen les preferències, de manera que no s'hauria de llegir en excés aquesta situació atípica.

d'il·liberalisme macroeconòmic i de restriccions a la immigració, seguits a una certa distància pels canvis en les dimensions de política industrial il·liberal i de restriccions al comerç internacional. Cal destacar que es tracta de dimensions centrals en l'actual consens ortodox de política econòmica, ja que engloben qüestions com tenir un marc d'estabilitat macroeconòmic suficient (que inclou aspectes clau, com disposar d'un banc central independent) o l'assumpció que la integració en l'economia i les finances globals és una via clau per a la prosperitat.

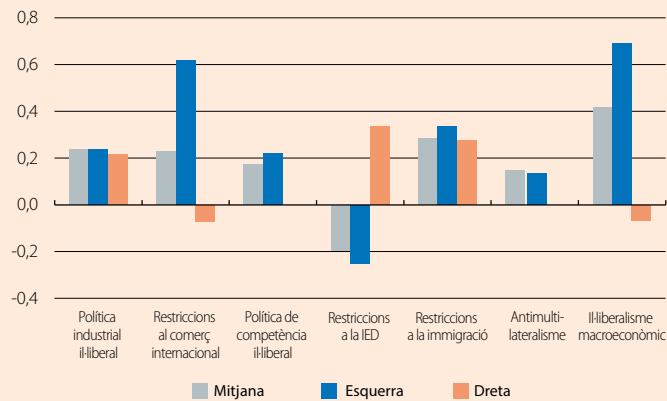
Una pregunta lògica en aquest moment de la discussió és tractar de guanyar sensibilitat sobre fins a quin punt els canvis quantitatius en el mesurament de la il·liberalitat són elevats o no. Sense prou context temporal (desafortunadament, no es disposa d'una història d'eleccions dilatada), el que sí que es pot comparar és la distància entre països i extreure'n certa informació. En concret, si triem els EUA, un país que de manera clara podem associar històricament amb el consens liberal, i els comparem amb la Xina, un estat que podem qualificar d'il·liberal sense gaires discussions, la diferència en el grau d'il·liberalisme agregat (la mitjana de les set dimensions) és de 0,9 punts. Per tant, l'empitjorament de 0,2 punts en l'índex agregat i per a un conjunt ampli de països en un període relativament curt no hauria de ser vist amb complaença.

Països avançats i emergents, dos mons cada vegada més similars a nivell agregat, però encara una mica diferents en funció de l'àmbit

La conclusió anterior guanya força quan s'analitzen les diferències observades entre els països avançats i els emergents. Així, el gir il·liberal es materialitza amb escasses diferències entre els dos grups, si més no a nivell agregat, de manera que la bretxa en el grau d'il·liberalitat entre avançats i emergents es manté estable en un context en què augmenta. Així i tot, les dimensions afectades sí que són una mica diferents: mentre que, als països més desenvolupats, els àmbits amb més canvis són les polítiques d'immigració, l'antimultilateralisme i les restriccions al comerç internacional, als emergents, els dos principals àmbits són el de l'il·liberalisme macroeconòmic i el de la política industrial.

Canvi de l'il·liberalisme: esquerra-dreta

Canvi en relació amb els nivells previs a la Gran Recessió

Nota: Per a l'elaboració d'aquest gràfic, només es consideren els partits que van participar en les dues eleccions (abans i després de la Gran Recessió). Aquest gràfic indica el canvi mitjà de l'il·liberalisme dels partits d'esquerres i de dretes de la mostra, calculat com la mitjana no ponderada.

Font: CaixaBank Research, a partir de DeBolle i Zettelmeyer (2019).

per allunyar-se del liberalisme). No obstant això, les dades disponibles suggereixen que no hi ha una relació clara entre el nivell d'il·liberalisme dels partits i el canvi observat en els últims anys.

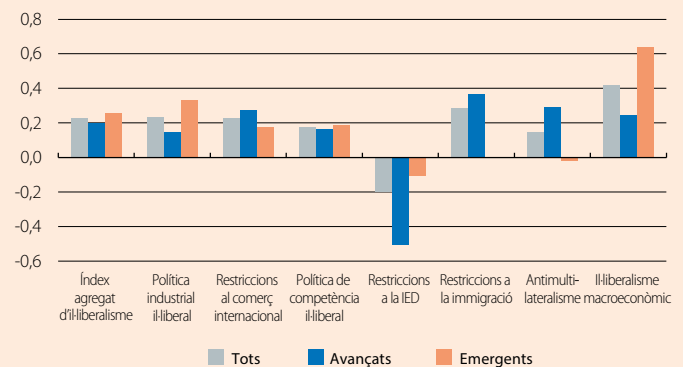
No solament els partits d'esquerres han tendit més cap a l'il·liberalisme que els de dretes, sinó que les dues opcions ideològiques han fet el trajecte cap a l'il·liberalisme emfatitzant àmbits diferenciats: mentre que l'esquerra ha pivotat sobre les dimensions de restriccions al comerç internacional i l'il·liberalisme macroeconòmic, la dreta s'ha centrat en les restriccions a la immigració i a la IED.

En definitiva, a més de constatar el viatge cap a l'il·liberalisme en les polítiques econòmiques, aquesta revisió de les dades llança una gran conclusió: més enllà de la mena de país i de la ideologia dels partits, hi ha notables diferències en funció de l'àmbit de política econòmica que s'analitzi. Aquest serà l'àmbit analític fonamental per establir de forma raonablement rigorosa les causes profundes de l'allunyament del consens liberal. Segueixi'ns, doncs, en el següent article, fins al cor de l'estudi dels determinants del gir il·liberal.

Álvaro Leandro i Àlex Ruiz

Canvi de l'il·liberalisme: avançats-emergents

Canvi en relació amb els nivells previs a la Gran Recessió

Nota: Aquest gràfic indica el canvi mitjà de l'il·liberalisme, calculat com la mitjana no ponderada de tots els països de la mostra. Per a cada dimensió, el canvi mitjà de l'il·liberalisme en països avançats i emergents es calcula com la mitjana no ponderada dels països avançats i emergents de la mostra.

Font: CaixaBank Research, a partir de DeBolle i Zettelmeyer (2019).